

BIJLAGE XIV

Geannoteerde bibliografie over de Anti-Revolutionaire Partij in de jaren 1966 - 1968, inclusief de Christen-Radicalen, de Groep van Achttien en de samenwerking met CHU en KVP.

Samengesteld door C.C. de Beer

Albeda, W. Naastenliefde en revolutie in een christelijke politiek

In: *Anti-Revolutionaire Staatkunde*, 38(1968), p. 112-119

Albeda gaat in dit artikel nader in op een onderdeel van de discussiebijdrage 'Over christelijke politiek en christelijke partijvorming', waaraan hij zelf zijn medewerking heeft verleend. Met name besteedt hij aandacht aan de kritiek van De Ruiter op de rol die in het discussiestuk wordt toegekend aan de naastenliefde, alsmede aan de naam 'antirevolutionair', waaruit afgeleid zou kunnen worden dat de ARP tegen elke vorm van revolutie, tegen elke aantasting van de bestaande orde, is. Albeda meent in de Bijbel aanwijzingen te vinden omtrent de vormen van revolutie die een christen wel mag voorstaan.

Albeda, W. Sociaal-economisch beleid voor de komende jaren

In: *Christen-Radicaal*, p. 156-163

Voor de komende jaren ziet Albeda op sociaal-economisch terrein als overheidstaak een grotere planmatigheid, het overwinnen van de traagheid van het sociaal-economisch bestel bij de aanpassing aan de snelle sociale veranderingen, gepaard gaande met internationalisatie van het beleid. Voor de christenen ziet hij in deze geen eigen taak weggelegd, wel moeten zij altijd daar aanwezig zijn, waar het gaat om offerbereidheid.

Algra, H. Bijdrage ter discussie (I). N.a.v. het interimrapport

'Kabinetsformatie en kiesstelsel' van de Abraham Kuyperstichting

In: *Anti-Revolutionaire Staatkunde*, 38(1968), p. 57-69

Algra blijkt ernstige bezwaren tegen de door de commissie van de Kuyperstichting voorgestelde indeling van het land in 12 districten te hebben. Volgens hem houdt dit een 'onbehoorlijke bevoordeling van de grootste partijen' in.

Algra, H. Bijdrage ter discussie (II); het Duitse stelsel

In: *Anti-Revolutionaire Staatkunde*, 38(1968), p. 81-92

In dit tweede deel van zijn reactie op het interimrapport van de Kuyperstichting wijst Algra het voorstel om de kabinetsformateur door de Tweede Kamer te laten voordragen en de koningin geen enkele rol meer te laten vervullen bij de kabinetsformatie, nadrukkelijk van de hand. Hij toetst het voorstel aan de praktijk in Duitsland. De werkelijke bron van de onlustgevoelens in de politiek zou volgens Algra wel eens gezocht moeten kunnen worden bij de vraag of het volk zich nog wel echt vertegenwoordigd weet door de Tweede Kamer met haar specialisten, in plaats van het te werpen op de manier van totstandkoming van het kabinet.

Algra, H. Noodzakelijk verweer

In: Anti-Revolutionaire Staatkunde, 37(1967), p. 233-244

In dit, door Algra noodzakelijk geachte 'verweer' tegen het artikel 'Over christelijke politiek en christelijke partijvorming' gaat hij in op wat de zes auteurs van bedoeld artikel zeggen over de 'heden-daagse' christenen, het gezag en het lid worden van een politieke partij wegens belangenbehartiging. Zijn conclusie is dat het stuk géén basis vormt voor verdergaande discussie; het AR-program van beginselen acht hij daar veel geschikter voor.

Algra, H. Verkeerde wegwijzers?

In: Anti-Revolutionaire Staatkunde, 38(1968), p. 192-204

Algra geeft in dit artikel te kennen dat de antwoorden van de zes auteurs van 'Over christelijke politiek en christelijke partijvorming' op daartegen in gebrachte bezwaren, zijn eigen bezwaren nog geenszins uit de weg hebben geruimd. Hij beperkt zich wat die bezwaren betreft tot twee punten: de plaats van het hiernamaals in het huidige christendom en de huidige christelijke politiek en het overheidsgezag.

Amerongen, M. van en I. Cornelissen. Tegen de revolutie: het evangelie. Het Kerkvolk in de Nederlandse Politiek of: Het einde van een christelijke natie. Amsterdam/Brussel, 1972

Van dit boek zijn alleen de hoofdstukken V (De confessionele partijen verliezen hun bestaansrecht) en VI ('Waart gij maar heet of koud, doch gij zijt lauw') van belang voor de periode 1966 - 1968. De komst van twee types christen-politici in het tijdperk van vernieuwing wordt beschreven: de christen-radicalen en de christen-democraten. Ook de verandering in de relatie met de vakbeweging (CNV) komt aan bod. In het navoord zeggen schrijvers dat het verval der christelijke instituten gezien moet worden tegen de achtergrond van het 'historisch overleefd' zijn van ons partijstelsel en de opkomst van 'nieuwe vormen van politieke druk en -organisatie'.

Berg, J.Th.J. van den en H.A.A. Molleman. Crisis in de Nederlandse politiek. Alphen a/d Rijn, 1975; 2e dr.

In de delen II en IV van dit boek wordt gesproken over respectievelijk de 'fusieproblemen' van de christen-democratische partijen en over de deconfessionalisering van KVP, ARP en CHU. Schrijvers noemen de fusieproblemen met de ARP 'Schmelzers derde vergissing'. Deconfessionalisering zien zij als één van de vier mogelijke technieken (naast polarisatie, de KVP naar de progressieven en de persoonlijke aanpak à la Wiegel) om tot stabilisering van het politieke midden te komen.

Blijvend houvast; redevoeringen, gehouden op het Partij Convent van 14 mei 1966 te Utrecht door W.P. Berghuis en B. Roolvink. Den Haag, z.j.

Berghuis gaat in zijn openingsrede o.a. in op de uitslag van de Statenverkiezingen en hij concludeert dat de ARP weliswaar aan de BP en de PSP heeft verloren, maar zich in haar oude bolwerken heeft gehandhaafd en dat de duidelijkheid over wat de ARP wil, is toegenomen. Een noodzakelijk geachte versterking van de onderlinge samenhang tussen de christelijke partijen behoeft z.i. niet noodzakelijkerwijs de formatie van één christe-

lijke partij in te houden. Roolvink stelt dat het Partij Convent, overeenkomstig de statuten, een 'verslaguitbrenging' is en niet dient ter bepaling van een standpunt met betrekking tot het door de Kamerfractie te voeren beleid. Daarnaast gaat hij in op een aantal actuele onderwerpen.

Boersma, J. Vernieuwing of vernieling

In: Socialisme en Democratie, 24(1967), p. 467-471

In het kader van de sanering van het politieke stelsel ten behoeve van het weer gezond maken van de parlementaire democratie, denkt Boersma aan zowel progressieve als confessionele samenwerkingsvormen. Een fusie van de drie confessionele partijen acht hij ongewenst, de kansen voor samenwerking slaat hij ook laag aan. Wat hij voorstaat is bundeling van de progressieve krachten uit de drie confessionele partijen, met het evangelie als gemeenschappelijke inspiratiebron. Hij trekt zodoende de consequentie uit de bestaande 'vleugelpraktijk met name in de confessionele partijen'.

Bosch, L. Wetenschap en politiek

In: Anti-Revolutionaire Staatskunde, 38(1968), p. 120-125

Bosch, één van de opstellers van het discussiestuk 'Over christelijke politiek en christelijke partijvorming' is van mening dat het tot de taak van een christelijke politieke partij behoort zich te bezinnen op de 'verwetenschappelijking' van de maatschappij, deskundigen in haar beleidsvorming te betrekken en een harmonisering van de technologisch-wetenschappelijke samenleving te bewerkstelligen.

Bosmans, J.L.J. Documentaire over de confessionele partijen

In: De confessionelen; ontstaan en ontwikkeling van hun politieke partijen; p. 89-141. Utrecht, 1968

In deze 'documentaire' van Bosmans over de confessionele partijen wordt aan de hand van veel citaten, hun ontwikkeling geschetst van 1848 tot heden (1968). Bosmans citeert o.a. de reactie van Berghuis, voorzitter van de ARP, op de verschijning van het Structuurrapport van de KVP. Wat Berghuis als taak van de ARP ziet en wat hij vindt van de versterking van de samenwerking tussen de confessionele partijen, wordt geciteerd uit zijn redevoeringen op resp. een Deputatenvergadering (12 februari 1966) en een Partijconvent (14 mei 1966).

Boukema, P.J. Staatsrechtelijke hervormingen

In: Christen-Radicaal; p. 111-120

Boukema behandelt de noodzakelijke staatsrechtelijke hervormingen vooral ten aanzien van kabinetsformatie en verkiezingen. Hij pleit voor een dusdanige wijziging van het kiesstelsel, dat de partijen vóór de verkiezingen coalities zullen aangaan, in plaats van erna, hetgeen vergroting van de kiezersinvloed betekent. Hij is voorstander van het aanwijzen van de premier door de Tweede Kamer. Wat betreft eventuele grondwetswijzigingen schenkt hij aandacht aan de grondrechten en het plaatselijk bestuur.

Budding, B. Evangelische radicaliteit

In: Socialisme en Democratie, 24(1967), p. 478-480

Een niet-vrijblijvende bezinning in evangelisch geïnspireerde, radicaliserende politieke kring acht Buddingh noodzaak. Vanuit deze inspiratie zal men met een concreet politiek program moeten komen. De door deze evangelische radicaliteit gegrepenen zullen in de eerste plaats binnen hun eigen partij ruimte moeten krijgen voor discussie en tegelijkertijd de eigen traditioneel-bepaalde partijgrenzen moeten relativeren, om zodoende met gelijkgezinden uit de andere christelijke partijen te kunnen communiceren.

Christen-Radicaal; samengesteld door B. de Gaay Fortman en W. in 't Veld. Hilversum/Kampen, 1967

De bedoeling van het boek is achtergrond-informatie te geven, mede met het oog op het congres van de christen-radicalen in november, en daarnaast het op gang brengen van de discussie in eigen kring. De bundel is opgebouwd uit verschillende delen: algemene inleiding over het christen-radicalen denken, de perspectieven van vernieuwing worden vanuit verschillende partijen nagegaan, artikelen op het gebied van binnenlandse politiek, vredespolitiek, sociaal-economisch beleid en ten slotte een paar artikelen over de perspectieven van samenwerking tussen christen-radicalen en andere vooruitstrevende partijen.

Cnossen, T. 't Hervinden van het fundament

In: Anti-Revolutionaire Staatskunde, 36(1966), p. 210-214

Naar aanleiding van de op handen zijnde verkiezingen van 1967 gaat schrijver nogmaals in op de meest opvallende resultaten van de verkiezingen van '66: het verlies van de PvdA (hetgeen volgens hem in het belang van het land is) en het succes van de BP, waarvoor hij een complex van oorzaken weet aan te wijzen. Hij spreekt de vrees uit dat het calvinisme in het AR-beginsel en -beleid steeds minder de inspirerende kracht is. Het Herderlijk Schrijven van de NHKerk van 1954 heeft z.i. een negatievere invloed uitgeoefend dan algemeen wordt aangenomen op de christelijke politiek.

Diemer-Lindeboom, F.T. Op de grens van twee werelden, kunstmatige inseminatie bij de mens

In: Anti-Revolutionaire Staatskunde, 36(1966), p. 42-74

Wat de religieus-ethische kant van kunstmatige inseminatie betreft zal het, aldus de schrijfster, de lezers van ARS volkomen duidelijk zijn dat dit ingaat tegen de diepste beginselen van wat de Bijbel als richtsnoer aangeeft. Daarnaast zijn er nog vele bezwaren tegen, die liggen op het gebied van bijvoorbeeld wetgeving en wetenschap. Schrijfster maakt een onderscheid tussen k.i.d(onor) en k.i.e(chtgenoot).

Doorn, A. van. Welvaartsvast pensioen: eis van sociale rechtvaardigheid

In: Anti-Revolutionaire Staatskunde, 38(1968), p. 150-163

Van Doorn is van mening dat wie op grond van de uitspraak in het 'Program van Actie 1967-1971' over de taak van de christelijke politieke partij op

sociaal gebied (zij dient zich te stellen aan de kant van allen die onrecht en gebrek lijden, hetgeen het innemen van een kleurloze centrumpositie uitsluit) radicale voorstellen op het gebied van pensioenvoorziening verwacht, ernstig wordt teleurgesteld. Het Program geeft bijvoorbeeld geen antwoord op de vraag wat de norm van sociale rechtvaardigheid concreet betekent voor de post-actieven.

Drogendijk, A.C. Bevolkingspolitiek en wetenschap. Naar een voordracht gehouden voor het provinciaal verband Gelderland van de ARJOS op 22 januari 1966

In: Anti-Revolutionaire Staatskunde, 36(1966), p. 250-268

De overheid heeft, aldus Drogendijk, op sociaal-economisch, medisch en demografisch gebied een taak t.a.v. de bevolkingspolitiek. De wetenschap heeft in deze een ondersteunende taak.

Elsen, H.A.M. De Partijraad en de samenwerking van ARP, CHU en KVP

In: Politiek, 22 (1968), p. 227-230

Elsen vraagt zich af hoe iemand die met beide benen op de grond staat in Nederland van vandaag de dag, nog de illusie kan koesteren dat er over 10 of 15 jaar nog te praten valt over drie confessionele partijen. Een samengaan is voorwaarde voor effectieve werking van het 'christelijk zuurdeeg'. Verder stelt hij dat het karakter van de volkspartij de KVP feitelijk in het midden van de Nederlandse politiek plaatst en men dus niet altijd bezwaren moet maken als men centrumpartij wordt genoemd.

Faas, H.C. God, Nederland en de franje; necrologie van het Nederlandse partijwezen. Utrecht/Antwerpen, 1967

In dit 'herdenkingsartikel' over de Nederlandse partijen, gepubliceerd vóór 'het overlijden een feit is', poneert Faas de stelling dat niet alleen de confessionele partijen, maar evengoed de socialistische en liberale partijen hun tijd gehad hebben. Wat betreft de roep om hergroepering en partijvernieuwing die van alle kanten is te horen, oordeelt Faas dat 'de Anti-Revolutionairen behoeven allerminst te worden afgeschreven als er over partijvernieuwing wordt gesproken'.

Faber, S. Een ombudsman voor Nederland?

In: Anti-Revolutionaire Staatskunde, 37(1967), p. 105-113

Faber gaat in op de conclusie die Hagen in zijn artikel over de ombudsman trekt (geen evidente noodzaak voor instituut-ombudsman). Z.i. is Hagen voorbij gegaan aan een deel van de argumenten van voorstanders. Faber constateert dat d.m.v. een ombudsman de parlementaire controle aan gewicht wint. Hagen reageert in een onderschrift.

Functionering, De, van de democratie; gespreksgroepenonderwerp 1967-1968

Z.pl., z.j.; 2e dr.

In dit 'onderwerp' wordt ingegaan op verschillende aspecten van de democratie, zoals de organisatie van het bestuur, het kiesstelsel, het partij-

stelsel, de staatsorganen (voortbestaan Eerste Kamer, verkiezing minister-president), het kiesrecht in de praktijk en het in beweging komen van de partijen. De samenstellers van deze brochure zijn van mening dat het evenredigheidsstelsel de politieke duidelijkheid niet heeft bevorderd, dat de Eerste Kamer niet omgevormd moet worden tot een corporatieve Kamer, dat de benoeming van de minister-president door de Kroon gehandhaafd dient te blijven en dat versterking van de eenheid van de christelijke partijen, mede ter wille van de duidelijkheid, van groot belang is.

Gaay Fortman, B. de. Inflatie en overheidsbeleid

In: Anti-Revolutionaire Staatskunde, 36(1966), p. 92-99

Bij de bespreking van de vele mogelijke oorzaken van inflatie behandelt de schrijver achtereenvolgens de verschillende groepen die geld besteden in ons land: consument, producent, buitenland en overheid, en hij gaat hierbij vooral in op de budgetpolitiek van de overheid. Bij de bestrijding van de inflatie veroorzaakt door de hoge bestedingsneigingen, zal het accent moeten liggen op manipulatie met de overheidsinkomsten.

Gaay Fortman, B. de. Politieke vernieuwing

In: Socialisme en Democratie, 24(1967), p. 565-572

De Gaay Fortman staat werkelijke vernieuwing van de politiek voor en niet slechts een vernieuwing van het partijwezen, al zal het zonder dat laatste niet gaan. Vóór de verkiezingen moet overeenstemming zijn bereikt over een gemeenschappelijk beleid. In de ARP ziet hij sinds de verklaring van de spijtstemmers weer verscheidene positieve tekenen, dat de ARP de politieke lijn, waarvoor ze volgens de spijtstemmers al had gekozen, niet los wil laten.

Gaay Fortman, B. de. Het verval van de schraperige maatschappij; inleiding gehouden voor een conferentie van het CNV

In: Christen-Radicaal, p. 139-155

De schraperige (verwerperige) maatschappij is door een aantal veranderingen in onze economische orde al belangrijk gecorrigeerd. Waar het nu om gaat, aldus de schrijver, is de wezenlijke hervorming van de maatschappij, hetgeen volgens hem het beste kan gebeuren op basis van de huidige economische orde. Over de rol van de vakbeweging ('in wezen conformistisch') tot nu toe is hij allermint te spreken.

Gaay Fortman, B. de. Een weg uit de chaos

In: Christen-Radicaal, p. 185-195

Een door de christen-radicalen aangegeven weg uit de 'chaos' (volgens Romme zullen de christen-radicalen ideeën politieke chaos veroorzaken) is het vormen van een coalitie vóór de verkiezingen. De christen-radicalen kiezen voor alles voor duidelijkheid. Bij het uitspreken van hun voorkeur is de getoonde gelijkgezindheid bij PvdA en D'66 op het gebied van ontwikkelingshulp, een essentieel punt.

Gaay Fortman, B. de en W. in 't Veld. Inleiding

In: Christen-Radicaal, p. 7-9

Schrijvers vertellen in de inleiding van de bundel Christen-Radicaal iets

over de ontstaansgeschiedenis van de werkgroep christen-radicalen. N.a.v. de open brief van de AR-spijtstemmers aan hun partijbestuur, kwam contact tot stand tussen hen en vooruitstrevenden in de CHU en KVP. Na enkele bijeenkomsten van deze mensen werd de werkgroep christen-radicalen geboren.

Gaay Fortman, W.F. de. Het Christen-Radicalen congres

In: Christen-Radicaal, p. 10

Het a.s. congres van de christen-radicalen wil, aldus De Gaay Fortman, een poging zijn in concreto aan te geven, waar op het ogenblik staatkundig en maatschappelijk de vragen liggen en in welke richting de oplossingen gezocht moeten worden. Samenbindend uitgangspunt is de overtuiging dat het Evangelie reinigend en vernieuwend de structuren van de wereld aangrijpt, en niet slechts een belofte inhoudt voor de individuele mens.

Geen gezapige rust; redevoeringen gehouden op het Partij Convent van 17 juni 1967 te Utrecht door A.B. Roosjen en W. Aantjes. Den Haag, z.j.

Roosjen (vervanger van de partijvoorzitter) gaat in de door hem gehouden openingsrede o.a. in op de situatie in Israël, de verkiezingsuitslag, de deconfessionalisering en de besprekingen tussen ARP, KVP en CHU. Hij is van mening dat men zich niet ongerust dient te maken over 'de woelingen in de ARP' en dat het volstrekt geen kwaad kan zich kritischer dan in het verleden op te stellen tegenover de eigen partij. Aantjes (vervanger fractievoorzitter) schrijft een groot deel van het succes van de ARP bij de verkiezingen toe aan Biesheuvel. Binnen de ARP heeft, aldus Aantjes, volkomen eensgezindheid bestaan over de weigering om vóór de verkiezingen een uitspraak te doen over samenwerking met of PvdA of VVD daarna.

Goudzwaard, B. Electorale epiloog

In: Anti-Revolutionaire Staatskunde, 37(1967), p. 65-74

Goudzwaard gaat in op de 'ideële' factoren die geleid hebben tot de verschuivingen bij de Kamerverkiezingen van '67. Hij noemt een opkomend pragmatisme, een de-confessionaliserend katholicisme in de KVP en een niet-bezielend socialisme bij de PvdA. De taak van de ARP in deze is dat zij tegenover het pragmatisme zich én volledig als beginselpartij én als programmpartij moet manifesteren. Daarnaast zal de ARP een bijdrage moeten leveren aan een nationale concentratie van partijen die een bewust-evangelische politiek voorstaan.

Goudzwaard, B. Grote taak voor kleine mensen; hoofdlijnen voor een evangelisch beleid; uitgegeven ter gelegenheid van het 90-jarig bestaan van de ARP op 3 april 1969. (Den Haag), z.j.

Deze publicatie is een omwerking van een in 1967 geschreven kadercursus voor de ARP, door Goudzwaard à titre personnel geschreven. Hij rondt zijn beschouwingen over politieke problemen en stromingen van deze tijd, evangelische bezinning, de eigen radicaliteit van het evangelie, de keus van de politieke ideeën en de politieke oordeelsvorming af, met te zeggen dat het betoog als zouden de christelijke partijen hun bestaansgrond hebben verloren, niet terecht is: er zal altijd ruimte zijn voor een actuele evangelische politiek, omdat het Evangelie altijd zorg zal dragen voor zijn eigen actualiteit.

Groen, K. Een injectie voor de PBO? (n.a.v. het wetsontwerp tot wijziging van de Wet op de Bedrijfsorganisatie)

In: Anti-Revolutionaire Staatskunde, 38(1968), p. 261-286

Via een overzicht van de denkbeelden van de ARP over publiekrechtelijke bedrijfsorganisatie van 1936 tot en met de Wet op de PBO van 1950, komt schrijver tot een bespreking van de voorstellen van de SER van 1966 en van de Regering inzake wetswijziging. Zijn eindoordeel over de ingediende voorstellen is instemmend, maar, zo zegt hij, 'het in gezamenlijk overleg (...) behartigen van belangen van de bedrijfstak (...) is van oudsher onderkend als een zaak van mentaliteit'.

Hagen, A.J. Een ombudsman voor Nederland?

In: Anti-Revolutionaire Staatskunde, 37(1967), p. 19-28

Hagen bespreekt twee onlangs verschenen rapporten over het instituut-ombudsman (van de Wiardi Beckman Stichting en van de Vereniging voor Administratief Recht). Aan de hand van deze rapporten, waarin hij een grote mate van overeenstemming signaleert, concludeert hij dat er z.i. aan de figuur van ombudsman geen evidente behoefte bestaat in ons land; dat daarentegen op minder ingrijpende wijze in de leemten in de bescherming van de burger tegenover de overheid kan worden voorzien. Mocht de ombudsman toch ingesteld worden, dan zal zijn functie op zorgvuldige wijze in het parlementaire stelsel moeten worden ingebouwd.

Hahn, K.J. Rond de christen-democratische samenwerking in Nederland

In: Politiek, 20(1966), p. 274-279

Hahn zegt er van overtuigd te zijn dat Nederland zich niet kan onttrekken aan de algemene trend van samenwerking en dat een hechtere politieke samenwerking van de christenen op den duur onvermijdelijk is. De bestaande vormen van samenwerking en contact zouden kunnen worden uitgebreid, zonder dat er direkt één nieuwe 'christen-democratische partij' moet ontstaan.

Herwijnen, P.F. van. Dr. W.P. Berghuis, voorzitter ARP 1956-1968

In: Anti-Revolutionaire Staatskunde, 38(1968), p. 169-191

Herwijnen gaat in op Berghuis' opvattingen over zaken als beginsel en praktijk, het sociaal-links zijn, het Structuurrapport van de KVP, de geloofwaardigheid van een christelijke partijformatie, de samenwerking met de CHU, een CDU, de Groep van Achttien, het vraagstuk van de atoomoorlog en de kwestie-Nieuw-Guinea.

Heuvel, N.H.L. van den. Bezinning op het Partijwezen

In: Politiek, 20(1966), p. 147-151

Naar aanleiding van de verschijning van 'Grondslag en karakter van de KVP' vraagt schrijver zich af of Nederland rijp is voor één christelijke politieke partij of zelfs voor partijvorming buiten de confessionele uitgangspunten om. Op beide vragen antwoordt hij ontkennend.

Heijden, J.J.F.M. van der. Uitgangspunten voor een linkse concentratie van AR, PSP, PvdA en KVP-leden

In: Politiek, 21(1967), p. 168-174

Onder het motto 'uitgangspunten voor een linkse concentratie' vond op 3 juni een radio-debat plaats. Daarnaast werd aan de agenda een soort 'oprichtingsvergadering' toegevoegd. Verwarring vierde hoogtij, aldus de schrijver, maar wat wel duidelijk is geworden, is dat overeenstemming over een concreet links, politiek program op deze manier niet is te verwezenlijken, omdat men een groep die het socialisme in al zijn consequenties wil realiseren en een groep die vanuit zijn christen-zijn 'radicaler' wil worden, tracht samen te brengen.

Hoekstra, D.J. Anti-Revolutionaire Partij; bij ons is de golfslag minder
In: Hoekstra, D.J. Partijvernieuwing in politiek Nederland, p. 63-85

Hoekstra geeft in dit artikel een overzicht van de ontwikkelingen in de ARP van 1964 t/m 1967. De brief van de Spijtstemmers van 15 maart 1967 ziet hij als het beginpunt van de activiteiten van de Christen-Radicalen. Daarna werd de discussie over partijvernieuwing in de partij mede op gang gebracht door het bestuur dat de kiesverenigingen vroeg zich te beraden over de verschillende mogelijkheden om tot een andere christelijke partijformatie te komen, waarbij vier alternatieven werden voorgesteld.

Hoekstra, D.J. Christen-Radicalen; de loodsmannetjes laten zich niet verschalken

In: Hoekstra, D.J. Partijvernieuwing in politiek Nederland, p. 115-129

Een overzicht van de activiteiten van de werkgroep Christen-Radicalen: de Werkgroep Christen-Radicalen (bestaande uit leden van KVP, ARP en CHU) kwam voor het eerst bijeen op 22 maart 1967 in Americain te Amsterdam ('Americain-groep'). Op 11 mei werd de officiële oprichting bekend gemaakt. Een werkprogram resulteerde uit een op 10 en 11 november 1967 gehouden werkcongres, welk congres door Den Uyl werd gekwalificeerd als 'een tweede doorbraak in de Nederlandse politiek'. Tevens werd na dat congres een slotresolutie uitgegeven, waarin in 7 kernpunten de doelstellingen van de Christen-Radicalen uiteengezet werden.

Hoekstra, D.J. Het overleg van de Achttien; samen om één tafel

In: Hoekstra, D.J. Partijvernieuwing in politiek Nederland, p. 100-114

De Groep van Achttien (zoals het overleg tussen 18 vertegenwoordigers uit ARP, CHU en KVP is gaan heten) heeft in 1967 meermalen overleg gevoerd over de 'mogelijkheden tot een bredere christelijke partijvorming'. De besprekingen gingen in hoofdzaak over de gespreksnota, opgesteld door een werkgroep, eveneens bestaande uit vertegenwoordigers van de drie partijen. Naast deze werkgroep waren ook andere werkgroepen in het leven geroepen. Hoekstra geeft een verslag van de besprekingen alsmede een overzicht van reacties hierop uit AR-, CH- en KVP-kring.

Hoekstra, D.J. Partijvernieuwing in politiek Nederland; samenvatting en commentaar. Alphen a/d Rijn, 1968

De bundel, die 'beoogt een grotere duidelijkheid omtrent de politieke verhoudingen van vandaag in politiek Nederland' te geven, bevat artikelen over KVP, ARP, CHU, de Groep van Achttien, Christen-Radicalen, PvdA, PSP, D'66, PPR en VVD. In de Bijlagen wordt o.a. een overzicht gegeven van de naoorlogse verkiezingen.

Hollander, J. Nog eens: over christelijke politiek en christelijke partijvorming

In: Anti-Revolutionaire Staatskunde, 38(1968), p. 105-111

Hollander geeft als één van de auteurs van 'Over christelijke politiek en christelijke partijvorming' een samenvatting van de op dit stuk losgekomen afwijzende kritiek. Hij plaatst daarbij de kanttekening dat de instemmende kritiek vooral mondeling heeft plaats gevonden en z.i. de afwijzende overtrof. De kritiek spitste zich vooral toe op 1) de theologische achtergrond 2) het geschetste mensbeeld, 3) de opvattingen over de menselijke samenleving en 4) de daaruit voortvloeiende inzichten t.a.v. christelijke politiek en christelijke partijvorming. In een Bijlage wordt een overzicht gegeven van de reacties.

Hoogendijk, W.C.D. Het ministerie van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk als factor bij de opkomst van de welzijnsstaat

In: Anti-Revolutionaire Staatskunde, 36(1966), p. 77-91

Mèt de formatie van het kabinet-Cals is het ministerie van CRM in het leven geroepen, als opvolger van het Ministerie van Maatschappelijk Werk. Hoogendijk gaat in het bijzonder in op de rol van het particulier initiatief bij het welzijnswerk.

Hoogendijk, W.C.D. De samenleving vernieuwen; ARJOS-studieconferentie 6 en 7 oktober 1967. Den Haag, 1967; 4e dr.

Hoogendijk stelt vooraf dat dit geschrift niet meer kan en wil geven dan een 'persoonlijke bijdrage tot de gedachtenwisseling' over tal van onderwerpen en 'een momentopname in een ontwikkelingsproces' is. Evangelische politiek als zodanig heeft volgens hem wel degelijk bestaansrecht; in het woord 'evangelisch' zit sterker dan in het woord 'christelijk' het element van 'vernieuwing', dat een christelijk geïnspireerde politiek dient te bevatten. Een politieke partij is in het vernieuwingsproces nooit een doel, maar een middel om aan de politieke opvattingen gestalte te geven. De splitsing tussen de drie christelijke partijen is volgens Hoogendijk verouderd en de officiële contacten tussen de drie partijen zijn z.i. te beperkt van opzet.

Hulsten, M. van. Het Christen-Radicalisme als nieuwe politieke conceptie

In: Partijvernieuwing; achtergronden en perspectieven, p. 292-297

Van Hulsten concludeert, de geschiedenis van de werkgroep Christen-Radicalen vanaf de brief van de Spijtstemmers tot de oprichting van de PPR beijkend, dat de werkgroep in de realisering van haar eerste doelstelling (snelle hervorming van de huidige christelijke organisaties) is vastgelopen. De PPR profiteert nu het meest van wat door de werkgroep programmatisch is bereikt. Een scheiding der geesten in de ARP lijkt Van Hulsten aanstaande omdat de christen-radicalen binnen de ARP blijven hopen de ARP 'door de bocht' te krijgen, terwijl de stroming die de ARP wil behouden als confessionele partij, het sterkst is.

Idenburg, P.J.A. De ARP en de toekomst van het partijstelsel

In: Anti-Revolutionaire Staatskunde, 37(1967), p. 141-149

De samenstellers van het discussiestuk hebben zich laten leiden door de vraag op welke manier de meest waardevolle bijdrage kan worden geleverd

aan de Nederlandse samenleving in haar geheel. Ondanks de tekorten die zij t.a.v. de christelijke partijvorming signaleren, kiezen zij vóór christelijke partijvorming, dus vóór het opheffen van de bestaande tekorten, op grond van een onuitroeibaar vertrouwen in het christendom en de wens zich te laten leiden door het evangelie. Gepleit wordt voor afspraken voor de verkiezingen.

Idenburg, P.J.A. Een christelijke partij, welk buitenlands beleid? Een bijdrage tot de gedachtenwisseling over het Program van Actie 1967

In: Anti-Revolutionaire Staatskunde, 36(1966), p. 189-195

Idenburg zegt te hopen dat de internationale paragraaf in het Program van Actie duidelijke taal zal spreken, waardoor de partijleiding zich van te voren bindt, opdat het verwijt dat je met de confessionele partijen alle kanten op kunt, deze keer niet opgaat. In zijn bijdrage tot de discussie over de stellingname in het buitenlands beleid, spelen de vragen 'wat mag men van een christelijke partij eisen in deze tijd' en 'wat eist de wereldsituatie van ons in deze tijd' een belangrijke rol.

Idenburg, P.J.A. De christen-radicalen en de partijvernieuwing

In: Politieke vernieuwing 1966-1971; themanummer Civis Mundi, 10(1971), no.7/8(juli/aug), p. 313-320

In het kort wordt de voorgeschiedenis en de geschiedenis van de werkgroep Christen-Radicalen gegeven. Op de puinhopen van de werkgroep werden de AR-Radicalen opgericht door Kuiper en Idenburg zelf, om, waar de 'alternatieven leken een radicaal-evangelische partij samen met de PPR en een duffe club in de 18, de ARP voor dit laatste te bewaren'. Een gebrek aan eensgezindheid maakte de AR-Radicalen op den duur als pressiegroep ongeschikt. In wezen is, aldus Idenburg, wat zich nu in de confessionele partijen afspeelt, een religieuze worsteling en het probleem is: hoe de christelijke inspiratie in de praktijk waar te maken.

Idenburg, P.J.A. Krachten en machten in de internationale politiek van vandaag

In: Christen-Radicaal, p. 73-86

Na een inventarisatie van de huidige internationale politieke situatie komt de schrijver tot de vraag welke conclusies t.a.v. beleid hieruit te trekken zijn. Herkenning van het fundamentele feit brengt z.i. een probleem van identificatie met zich mee, de vraag met wie we ons in de huidige wereld één willen voelen; een zelfstandiger en minder gebonden buitenlands beleid is z.i. meer in overeenstemming met deze tijd en een andere identificatie zal een andere opstelling t.a.v. ontwikkelingshulp met zich meebrengen.

Interim-rapport van de 'Groep van Achttien' van de KVP, ARP en CHU.

Z.pl., 1968

In het interim-rapport wordt de samenstelling van de Groep van Achttien gegeven, alsmede de samenstelling van de werkgroepen 'De principiële uitgangspunten', 'Vredespolitiek', 'ontwikkelingslanden', 'Rechtvaardiger inkomens- en vermogensverdeling' en 'Het functioneren van de overheid in de moderne samenleving'. De rapporten van de werkgroepen worden samengevat.

Jaarverslag van de Anti-Revolutionaire Partij over het jaar 1966

Den Haag, z.j.

Dit jaarverslag bevat o.a. verslagen van de in 1966 gehouden partijconventen, van een buitengewone deputatenvergadering, van diverse werkgroepen en commissies. Verslag wordt gedaan van de buitenlandse contacten (EUCD). Overzicht van het ledental van de ARP, financiële verslagen, verslagen van de Kamerfracties, alsmede het 19e jaarverslag van de ARJOS.

Jaarverslag van de Anti-Revolutionaire Partij over het jaar 1967

Den Haag, z.j.

Naast de gebruikelijke inhoud van een jaarverslag (verslagen partijconventen, buitengewone deputatenvergadering, verslagen Kamercommissies, financieel verslag, buitenlandse contacten etc.) in dit jaarverslag een uitgebreid overzicht van de tot standkoming van de definitieve kandidatenlijst van de ARP voor de Tweede Kamerverkiezingen van februari 1967.

Jaarverslag 1968, Anti-Revolutionaire Partij Evangelische Volkspartij

Den Haag, z.j.

Als 'bijzonderem' hoofdstukken in dit jaarverslag een verslag van het gesprek van ARP met PPR en een hoofdstuk over de "Groep van Achttien". Diverse, door de Groep van Achttien uitgegeven, communiqués worden afgedrukt, alsmede een verslag van de vorderingen van de besprekingen van de delegatie. Van de gevoerde gesprekken met de PPR, waartoe de ARP de uitnodiging had verzonden (10 september 1968) en het stranden daarvan, wordt uitvoerig verslag gedaan op p. 71-77.

Janssen, J.G.A. Naar politieke vernieuwing in Nederland

In: Massamedia en politiek; 24 essays ter nagedachtenis aan prof. mr.

L.G.A. Schlichting, p. 109-116. Utrecht, 1968

Janssen signaleert in de vernieuwingsdrang die in de jaren '60 is ontstaan een drietal momenten: de wijziging van het kiesstelsel; de afwijzing van de grote partijen en de roep om meer duidelijkheid bijvoorbeeld door afspraken vooraf of door een twee-partijstelsel. In de besprekingen die de confessionele partijen met elkaar voeren (in de Groep van Achttien) is z.i. een reële mogelijkheid gelegen om te komen tot vernieuwing van het partijstelsel. Over de vragen omtrent grondslag en programmatische samenwerking wordt gediscussieerd. De ARP is de grootste voorstander van de visie dat 'het evangelie dwingt tot een radicale aanpak'.

Janssens, J. Abortus provocatus criminalis, een ernstig maatschappelijk euvel

In: Anti-Revolutionaire Staatskunde, 36(1966), p. 278-287

In dit artikel gaat de schrijver in op de redenen waarom een zwangerschap ongewenst kan zijn: medische, criminele, eugenetische en sociale redenen. Hoewel voor hem het nieuwe leven begint op het moment van de versmelting van de beide geslachtscellen, meent hij toch dat abortus provocatus op medische indicatie is geoorloofd, als er werkelijk sprake

is van een noodtoestand, dus levensdreiging.

Kaam, B. van. Voorgeschiedenis van een congres

In: Christen-Radicaal, p. 11-28

Van Kaam beschrijft de voorgeschiedenis van het congres vanaf de Open Brief van de elf Spijtstemmers aan het Centraal Comité van de ARP, de daarop volgende bijeenkomsten van gelijkgezinden uit KVP en CHU in Americain en De la Paix, de officiële oprichting van de Werkgroep Christen-Radicalen in mei, het min of meer doorkruisen van 'het officiële beraad' tussen de drie christelijke partijen, de moeilijkheden tussen KVP-bestuur en -radicalen, tot aan de conclusie van Ter Hoeven in 'Partijvernieuwing', dat het najaar met de congressen duidelijkheid zal moeten brengen.

Kabinetformatie en kiesstelsel; interim-rapport van een commissie van de doctor Abraham Kuypers

In: Anti-Revolutionaire Staatskunde, 38(1968), p. 29-42

Dit interim-rapport over de vraag of, en zo ja, op welke gronden een algehele dan wel gedeeltelijke grondwetsherziening wenselijk wordt geacht, is uitgebracht in afwachting van het definitieve rapport. Kabinetformatie dient volgens de commissie in de openbaarheid plaats te vinden op een dusdanige manier, dat de kiezer inzicht krijgt in de verantwoordelijkheden voor de gang van de formatie. Wat de wijziging van het kiesstelsel betreft, stelt de commissie een 'meervoudig districtenstelsel' voor (binnen de kiesdistricten evenredige vertegenwoordiging).

Kleine, Een, eeuw kleine luyden; grepen uit de geschiedenis van de ARP (opgericht 3 april 1879). Den Haag, 1975

De artikelen in deze bundel zijn eerder verschenen in Nederlandse Gedachten ter gelegenheid van het 95-jarig bestaan van de ARP in 1974. Naast een schets van de hoofdlijnen van de ontwikkeling van de ARP, de formulering van de grondgedachten van de AR-richting, bevat de bundel een aantal bijlagen: lijst ere-leden ARP, AR-minister-presidenten, AR-bewindslieden, AR-staatssecretarissen, AR-partijvoorzitters, AR-TK-fractievoorzitters en een zeteloverzicht van de ARP in de Tweede Kamer.

Kooy, T.P. van der. Protestantisme en conservatisme

In: Anti-Revolutionaire Staatskunde, 37(1967), p. 1-18

Van der Kooy bespreekt de dissertatie van A. Hoogewerf 'Protestantisme en progressiviteit' (1965). Hoogewerf onderzoekt in zijn dissertatie in hoeverre de opvattingen van de protestanten op het gebied van verandering en gelijkheid, progressief, conservatief dan wel reactionair zijn. Van der Kooy betreurt het dat Hoogewerf niet van een bepaalde anthropologische visie is uitgegaan, maar concludeert dat de dissertatie waardevol is voor de politieke wetenschap en waardevol kan zijn voor de bezinning in protestantse kring.

Kooijmans, P.H. Christendom, pacifisme en kernwapenen

In: Anti-Revolutionaire Staatskunde, 37(1967), p. 29-46

In dit artikel, geschreven naar aanleiding van de verschijning van een aantal boeken over het oorlogsvraagstuk, wordt met name ingegaan op het christen-pacifisme, zoals beschreven door Kr. Strijd. Kooijmans' hoofd- bezwaar tegen het christen-pacifisme van Strijd is, dat het niet consequent is: niet in alle gevallen wordt het gebruik van geweld afgewezen. Het kernwapen-probleem kan volgens Kooijmans niet los gezien worden van het oorlogsvraagstuk, juist omdat kernwapenen het oorlogsvraagstuk wezen- lijk beïnvloeden en iedere volgende oorlog een kernoorlog kan zijn.

Kuiper, D.Th. De ARP: ontploffen of lanceren

In: Partijvernieuwing? Open Brief, p. 21-37

Na een beschouwing over verzuiling, de daarna volgende veranderingen en verschuivingen in de sociale structuur en de met zich mee brengende ontzuiling c.q. deconfessionalisering, gaat Kuiper met name in op de plaats van de ARP in deze. Na de voltooiing van de eigen emancipatie is de ARP, aldus Kuiper, zelf establishment geworden. Na 1945 was ze één van de weinige partijen die niet vernieuwde. In de jaren '60 kwam hierin verandering. Voor de ARP verkiest Kuiper lanceren (hervorming van het partijstelsel door de partijen zelf) boven ontploffen en met Faas beschouwt hij de ARP allerminst als afgeschreven bij de partijvernieuwing.

Kuiper, D.Th. Dilemma's van christelijke samenwerking en radicaliteit (aangepaste tekst rede 'radikaal dilemma: pressie of secessie', gehouden op 26 november 1969). Z.pl., z.j.

Na een beschouwing over de ontwikkelingen die hebben geleid tot de toevoeging 'Evangelische Volkspartij' aan de ARP (door W.P. Berghuis in 1966 gelanceerd), gaat Kuiper in op de twee alternatieven (pressie binnen de partij en secessie) die zich volgens hem in de politieke vernieuwing van de jaren '60 voordoen. Hij beziet achtereenvolgens het levensbeschouwelijke en het programmatische aspect van de confessionele partijen, waartussen zich mogelijkspanningen kunnen voordoen. Hij gaat vooral in op de 'verandering van instrumentatie' van de KVP-radicalen (van pressie naar secessie). Dat deze verandering bij de AR-radicalen niet plaats vond, vindt volgens hem zijn oorzaak in het feit dat zij optimistischer waren in hun verwachtingen omtrent omhuiging van de partijlijn en in de manier waarop deze stroming zich binnen de partij opstelde.

Kuiper, D.Th. Evangelische radicaliteit vanuit de wijsbegeerte der wets- idee

In: Regelrecht, 5(1968), no.5(mei), p. 132-144

Kuiper analyseert de voor de ARJOS-studieconferentie door W.C.D. Hoogen- dijk geschreven brochure 'De samenleving vernieuwen'. Hoogendijk was één van de architecten van de radicaal-evangelische verkiezingscampagne van de ARP in 1967. Zijn brochure ligt volgens hemzelf in het verlengde van de Wijsbegeerte der Wetsidee van Dooyeweerd en Mekkes. Het ligt, aldus Hoogendijk, binnen de macht der mensen een andere, betere samenleving in het leven te roepen.

Kuiper, D.Th. Naar een revolutionaire Anti-Revolutionaire Partij?

In: Christen-Radicaal, p. 49-58

Kuiper staat stil bij de emancipatie- en de consolidatieperiode van de ARP, voorafgaand aan de periode van heroriëntatie, die na 1960 met grote snelheid inzette. Deze heroriëntatie binnen de ARP maakte deel uit van een totaalproces van verschuiving en vernieuwing binnen de Nederlandse samenleving. De ARP zal haar antithetisch denken moeten wijzigen in een 'inclusief' denken: mijn heil niet verkrijgen ten koste van anderen, maar alleen tegelijk met dat van de anderen.

Kuiper, D.Th. Een schets van de hoofdlijnen van de ontwikkelingen van de ARP van 1848 tot 1973. VIII De ARP na 1958: van Bruins Slot naar Aantjes
In: Een kleine eeuw kleine luyden, p. 67-89

Van de gebeurtenissen binnen de ARP in de jaren '66-'68 gaat Kuiper in dit artikel in op de wording van de ARP tot 'Evangelische Volkspartij', een drietal stromingen die hij meent te kunnen onderscheiden binnen de ARP (een radicaal-evangelische, een modern-pragmatische en een traditioneel anti-revolutionaire). Hij behandelt de ARP onder Biesheuvel, de Christen-Radicalen en de Groep van Achttien.

Kuijper, F. Christelijke politiek van A tot Z?

In: Anti-Revolutionaire Staatskunde, p. 206-219

In deze reactie op het stuk van 'de zes' ('Over christelijke politiek en christelijke partijvorming') wordt gesteld dat aan de opvattingen van de zes over gezag, revolutie en partijformatie, in wezen één universele beschouwing ten grondslag ligt. Kuijper zet bij hun opvattingen wel zijn vraagtekens. Hij vindt dat in een reflexief-historisch tijdsgewricht als de huidige tijd, de tijd gekomen is voor de ARP om aan het beginsel van soevereiniteit in eigen kring een gestalte te geven die met de huidige tijd in overeenstemming is.

Lafeber, A.F. Christelijke politiek en christelijke partijvorming

In: Anti-Revolutionaire Staatskunde, 37(1967), p. 197-200

Dit artikel vormt een bijdrage aan de discussie over uitgangspunt en richting van de ARP, in gang gezet door het artikel 'Over christelijke politiek en christelijke partijvorming'. Lafeber is van mening dat in dat stuk niet duidelijk wordt gezegd wat te doen bij verschil van inzicht over het uitgangspunt. Hij vindt dat één christelijke partij het doel moet zijn waarbinnen alle christenen zich thuis moeten kunnen voelen en de minderheidsopvattingen zoveel mogelijk tot hun recht moeten kunnen komen.

Lafeber, A.F. Vermogensverschillen

In: Anti-Revolutionaire Staatskunde, 37(1967), p. 92-96

Schrijver gaat in op het artikel 'Vermogensaanwasdeling' van Terpstra in ARS, 1966. Hij draagt, volgens hem in het artikel van Terpstra ontbrekend, cijfermateriaal aan en komt tot enkele andere conclusies. Terpstra komt in een naschrift op enkele zaken (bijvoorbeeld de vermogensaanwasdeling als bijdrage tot rechtvaardiger verdeling van ondernemingsresultaten) terug.

Leven in het tijdperk van de automatisering; door J. Hollander, J.J.

Verschuur en G.J. Leibbrandt; ARJOS-studieconferentie 7 en 8 oktober 1966

Den Haag, z.j.

Deze, ter gelegenheid van een ARJOS-studieconferentie uitgegeven brochure, bevat drie artikelen die achtereenvolgens gaan over het 'veranderend levenspatroon', 'electronica en automatisering' en 'enkele sociaal-economische gevolgen der automatisering'.

Linnemann, H. De ontwikkelingssamenwerking van de toekomst: enkele hoofdlijnen

In: Christen-Radicaal, p. 87-96

Linnemann, wel lid van de ARP, maar zich niet zeer partij-gebonden voelend, geeft een schets van de ontwikkelingssamenwerking zoals die er volgens hem in de toekomst uit zou moeten zien. Thema van het artikel is de groei naar een wereld waarin wat meer gerechtigheid wordt gevonden en waarin de vrede een betere kans krijgt.

Lipschits, I. De ontstaansgeschiedenis van de Nederlandse politieke partijen; dl.3, katholieken en protestanten nã 1945

In: Intermediair, 11(1975), no.50(12 december), p. 37-43

In dit artikel behandelt Lipschits voornamelijk de afsplitsingen die na de oorlog plaats vonden in de katholieke- en protestants-christelijke stroming. De AR-Radicalen, die in tegenstelling tot de KVP-Radicalen, geen eigen partij stichtten, stonden een coalitie met de PvdA voor. Dit bepaalde ook hun houding tegenover de besprekingen die toen plaats vonden tussen KVP, ARP en CHU, want, gezien het conflict KVP - PvdA, zou voortzetting van de besprekingen ongetwijfeld een keuze inhouden tegen de PvdA en vóór de VVD. Op het Partij Convent van juni 1970 verloren zij definitief het pleit. Een deel van de AR-Radicalen stapte toen uit de partij en ging naar de ESP of de PPR.

Matter, H.M. De theologie van de doodstraf (n.a.v. het boek van mevr. F.T. Diemer-Lindeboom)

In: Anti-Revolutionaire Staatkunde, 36(1966), p. 145-154

Matter stemt van harte in met de conclusie uit het boek van Diemer-Lindeboom, dat de 'doodstraf in het licht van het evangelie van de menswording Gods' een volstrekt onaanvaardbare zaak is.

Mulder, G.E. Nieuw licht van het probleem van de zin der straf; beschouwingen naar aanleiding van dr. F.T. Diemer-Lindeboom, 'Ontgin nieuw land opdat zij leven'

In: Anti-Revolutionaire Staatkunde, 36(1966), p. 137-145

Na gesteld te hebben dat het probleem van de doodstraf eigenlijk pas actueel is geworden in de bezettingstijd, noemt schrijver de belangrijkste ideeën uit het boek van mevr. Diemer: relativering van de vergeldingsidee, vergelding versus verzoening, gerechtigheid versus vergelding; hij maakt hierbij enkele kanttekeningen. Hij verschilt met mevr. Diemer van mening over de manier waarop zij de begrippen straf en verzoening onderscheidt: hij kent aan de straf wel degelijk een verzoenende functie toe.

Naar nieuwe mondiale verhoudingen; twee inleidingen over het vredesvraagstuk van P.H. Kooijmans en P.J. Teunissen; bestemd voor de ARJOS-studieconferentie 4 en 5 oktober 1968. Den Haag, 1968

Kooijmans beschrijft in deze bundel de 'normatieve benadering van het vredesvraagstuk', terwijl Teunissen een beschouwing geeft over 'vredeswetenschap en vredespolitiek'.

Ontwikkelingspolitiek; nota werkgroep onder voorzitterschap P.H. Kooijmans; no. 28. Den Haag, 1968

De werkgroep die deze nota heeft opgesteld is op initiatief van de commissie buitenland van het College van Advies der ARP ingesteld. De nota is een aan de veranderde opvattingen aangepaste versie van het in 1959 uitgebrachte rapport inzake 'samenwerking met minder-ontwikkelde gebieden'. Er wordt o.a. aandacht besteed aan ontwikkelingshulp als factor in de economische ontwikkeling, stimulering van particuliere investeringen, het bevolkingsvraagstuk, ontwikkelingshulp als spanningsveld van de internationale politiek en de wenselijkheid van een veelzijdige benadering.

Op weg naar de ontknoping; christen-radikaal pamflet samengesteld door B. de Gaay Fortman en W. in 't Veld. Kampen, 1970

Dit 'politieke pamflet' is, aldus de samenstellers, 'in zekere zin een vervolg op Christen-Radicaal'. De Werkgroep Christen-Radicalen heeft inmiddels door allerlei omstandigheden haar werkzaamheden gestaakt zonder haar doel bereikt te hebben, dit o.a. tengevolge van het uittreden van een aantal KVP-Radicalen uit hun partij. Intussen is zich een ontwikkeling gaan aftekenen (de opkomst van een Nederlandse CDU), die de radicalen nooit gewild hebben. Een CDU is gedoemd een centrum-achtige politiek te gaan voeren. Het pamflet gaat in de eerste plaats over het feit dat termen als 'links-sociaal' en 'evangelische voorhoede partij' de laatste tijd niet meer gehoord worden en in de tweede plaats over de vraag wie binnen de ARP nu eigenlijk de dienst uitmaakt, het Centraal Comité en de leden of de Tweede Kamerfractie. Medewerking aan het pamflet verleenden Jurgens, Faber, Feddema, De Gaay Fortman en Verkuyl.

Over christelijke politiek en christelijke partijvorming; een bijdrage tot de discussie; door W. Albeda, E. de Boer, A. Bos e.a.

In: Anti-Revolutionaire Staatskunde, 37(1967), p. 97-105

De schrijvers laten hun gedachten gaan over wat naar hun mening christelijke politiek zou moeten zijn en hoe en waarom een christelijke partij georganiseerd zou moeten worden, die zich terecht christelijk zou kunnen noemen. Een christelijke partij heeft volgens hen alleen nog bestaansrecht als zij een 'geheel eigen bijdrage' levert aan de politiek. Zij zien in ons land plaats voor een dergelijke partij, maar dan wel een partij waarin ruimte is voor alle christenen van welke kerk dan ook. De ARP dient zich zo spoedig mogelijk te gaan bezinnen of zij zich kan omvormen tot een partij als geschetst wordt. Overleg met andere confessionele partijen is toe te juichen, maar mag niet verhinderen zelf reeds op pad te gaan.

Partijvernieuwing? Open brief 2; met bijdragen van E. Jurgens, D.Th. Kuiper, B. van der Lek e.a. Amsterdam, 1967

In deze bundel geven 'actieve leden van de nieuwe politieke generatie' hun persoonlijke visie op partijvernieuwing. Naast drie christen-radicalen (Jurgens, Kuiper en Viersen) geven Van Thijn, Van der Lek, Visser en Ter Hoeven hun mening. Daarnaast bevat de bundel het Persbericht van de Christen-Radicalen d.d. 11 mei 1967 en het Adres aan Partijbestuur en Partijraad van de KVP d.d. 28 augustus 1967.

Partijvernieuwing, achtergronden en perspectieven; met bijdr. van S.W. Couwenberg, E. van Thijn, D.R.F. van Bremen e.a.

In: Oost-West, themanummer, 7(1968), no.9(sept), p. 268-325

Dit themanummer bevat naast een literatuuroverzicht over de partijvernieuwing (door T.W.J.J.M. Noldus) artikelen over de vernieuwing binnen het liberalisme, het socialisme, de democratie, het christen-radicalisme, het DCN en een artikel over de partijvernieuwing in België.

Patijn, C.L. De crisis van ons partijwezen. Z.pl., 1967

Patijn gaat in deze brochure in op de noodzaak van vernieuwing in de Nederlandse politiek, en met name op de taak van de PvdA en de christelijke partijen in deze. De PvdA biedt volgens hem geen alternatief voor de confessionele kiezers, die zich ook in hun eigen partijen niet meer thuis voelen. De confessionele partijen zitten in een bestaanscrisis. Patijn ziet op korte termijn voor de christelijke medewerking aan de politieke vernieuwing twee wegen: medewerking aan de vernieuwing binnen de PvdA of aan de vernieuwing van de ARP, als zij tenminste aan het gevaar van links praten en rechts doen kan ontkomen.

Persbericht Werkgroep 'Christen-radicalen' d.d. 11 mei 1967

In: Partijvernieuwing?, p. 131-132

In dit persbericht stelt de 'politieke werkgroep van Christen-Radicalen' zich voor. De werkgroep is gevormd uit antirevolutionairen, christelijk-historischen, KVP-ers en andere protestanten en katholieken. Zij hebben gemeen dat ze in het beleid van de huidige confessionele partijen te weinig terug vinden van wat volgens hen het Evangelie van de christen eist en zich daarnaast niet thuisvoelen onder het etiket socialistisch, liberaal of pragmatisch. Zij staan een snelle hervorming van de huidige christelijke partijen voor, alsmede samenwerking tussen die herschapen partijen en een gezamenlijke presentatie van deze partijen tegenover de kiezers met een gemeenschappelijk ontwerp-regeringsprogram en lijst van kandidaat-ministers.

Politieke vernieuwing 1966 - 1971; kritische evaluatie en toekomstperspectief

In: Civis Mundi, themanummer, 10(1971), no.7/8(juli/aug)

In dit themanummer over de politieke vernieuwing 1966 - 1971, komen, naast algemene overzichtsartikelen van Couwenberg, Noldus, Lijphart en Hoogerwerf, artikelen voor over D'66 (door Van der Ven), Nieuw-Links (door Kombrink), de PPR (door Jurgens) en de Christen-Radicalen (door Idenburg). Daarnaast literaturopgaven.

Politieke vernieuwing; stellingen van F.M.W. van der Ven, H. Kombrink,

E.C.M. Jurgens e.a. voor de conferentie 'evaluatie politieke vernieuwing

1966-1971, te houden op 25 september 1971 in Scheveningen, met als uitgangspunt no.7/8 van Civis Mundi. Z.pl., 1971

Het themanummer van Civis Mundi (no.7/8, juli/aug. 1971) vormt een uitwerking van de stellingen voor de conferentie. Christen-Radicaal Idenburg zegt in één van zijn stellingen dat we nu in een tijd zijn 'waarin bestaande ideologieën moeten worden aangepast aan de eisen van de tijd'. Partijvernieuwers hebben tot nu toe volgens hem gefaald omdat ze het te druk hebben gehad met strategische en tactische manoeuvres. De polarisatie-gedachte is een negatieve verwoording van zeer positieve gedachten en werkt daarom averechts. Couwenberg poneert de stelling dat het christen-radicalisme wat partijvernieuwing betreft eigenlijk helemaal niet radicaal was en mislukt is vanwege de onverenigbaarheid van confessionalisme en radicale gezindheid.

Program van actie 1967-1971; van de Anti-Revolutionaire Partij, Evangelische Volkspartij (vastgesteld door de Deputatenvergadering van 14 januari 1967). Den Haag, 1967

Dit Program van Actie, vastgesteld na de verwerking van 453 binnengekomen amendementen, is onderverdeeld in 25 hoofdstukken. Enkele voorbeelden daarvan: internationale samenleving, verdediging, Europa, betrekkingen met Indonesië, onderwijs, cultuur, Koninkrijk, gezondheidszorg, bedrijfsorganisatie en maatschappijvorm, woningbouw en volkshuisvesting.

Programpunten, vastgesteld op het programcongres der Christen-Radicalen (gehouden te Scheveningen op 10 en 11 november 1967). Z.pl., z.j.

De, op het congres in Scheveningen definitief vastgestelde, programpunten worden in deze bundel voorafgegaan door een zevental kernpunten (prioriteiten), zoals die door de verschillende secties zijn opgesteld, alsmede door een korte samenvatting van de redes van de voorzitters van de secties en de tekst van de op het congres aangenomen resoluties. De kernpunten zijn o.a.: radicaal program christelijke partijen, samenwerking met anderen; gelijke invloed werknemers en kapitaalverschaffers in de top van de onderneming; democratisering ruimtelijke ordening; afzien van steun op dreiging met kernwapens; offers voor de toekomst en welvaart voor allen.

Puchinger, G. Hergroepering der partijen? Delft, 1968

In dit boek gesprekken met diverse politici e.a. over de hergroepering der partijen? O.a. met W.C.D. Hoogendijk (directeur Abraham Kuypersstichting), p. 29-57; B.W. Biesheuvel, p. 413-465; E.C.M. Jurgens (mede-initiatiefnemer werkgroep Christen-Radicalen), p. 587-603 en P.J. Verdam (lid Eerste Kamer voor de ARP). Met Hoogendijk wordt onder meer gesproken over zijn brochure 'De samenleving vernieuwen'. De op de Nacht van Schmelzer door de KVP ingediende motie was volgens Biesheuvel weer een bewijs van onvoldoende communicatie tussen KVP-fractie en -bewindslieden.

Radicalen, documentatie nr. 2; samengesteld door M. van Hulst. Den Haag, 1968)

Artikelen, documenten, persberichten en verklaringen uit de voorgeschiedenis en het ontstaan van de nieuwe politieke partij Radicalen (PPR). Onder meer worden afgedrukt de brief van de Spijststemmers (15 maart 1967),

het Communiqué van de American-groep (22 maart 1967), Persbericht Werkgroep Christen-radicalen (11 mei en 25 augustus 1967), de Slotresolutie van de Werkgroep Christen-Radicalen (10 en 11 november 1967), KVP-Partijraad (8 en 9 december 1967), Manifest KVP-Radicalen, Verzoeningspogingen Wijze Mannen, tv-gesprek Schmelzer, Biesheuvel en Mellema, verklaring over een nieuwe partij en de registratie van de nieuwe partij.

Romkes, J. Doorlichting

In: Anti-Revolutionaire Staatskunde, 37(1967), p. 150-153

Schrijver is van oordeel dat de vraag naar het bestaansrecht van confessionele partijen zich vaak niet beperkt tot de verbinding van geloof en politiek, maar ook vaak kritiek op de concrete programma's inhoudt: daarmee kan een partij haar voordeel doen en tot interne bezinning dwingen, waarvan de ARP reeds blijk heeft gegeven. Het volstrekke doel van een confessionele partij moet zijn de verwezenlijking van een staat waarin God en de naaste worden gediend. Over de Spijstemmers zegt Romkes dat zij pas het recht hebben zich zo te noemen na de nu begonnen regeringsperiode.

Ruiter, A. C. de. Een kritische reactie op het stuk van de zes

In: Anti-Revolutionaire Staatskunde, 37(1967), p. 201-206

De Ruiter heeft nogal wat kritiek op het stuk van de zes, 'Over christelijke politiek en christelijke partijvorming'. Hij heeft met name bezwaar tegen de 'pretentie' van de schrijvers te menen zelf een 'nieuwe maatschappij te kunnen verwezenlijken' ('overschatting menselijk mogen en kunnen') en tegen hun opvatting van naastenliefde ('van de naastenliefde een politiek propagandamiddel maken'). Hij is bang dat hun opvattingen zullen leiden tot de vorming van nog een confessionele partij.

Ruiter, A.C. de. Modernisering van ons tweekamerstelsel?

In: Anti-Revolutionaire Staatskunde, 36(1966), p. 1-9

In het ontwerp grondwetsherziening, dat bij de Tweede Kamer verleden jaar werd ingediend, komt vooral de positie van de Eerste Kamer in het geding. De Ruiter geeft een overzicht van twee-kamerstelsels in andere landen en gaat in ^{op} de voorstellen van Cals en de PvdA met betrekking tot wijziging van ons twee-kamerstelsel. Een oplossing zou volgens De Ruiter misschien gevonden kunnen worden in een taakverdeling tussen de twee Kamers: de Tweede Kamer voornamelijk controlerend, de Eerste Kamer voornamelijk wetgevend.

Ruiter, A.C. de. Ons tweekamerstelsel; een rechtzetting

In: Anti-Revolutionaire Staatskunde, 36(1966), p. 155-156

Naar aanleiding van de reactie van J.A.W. Burger op hetgeen De Ruiter in zijn artikel 'Modernisering van ons twee kamerstelsel' beweerde over het PvdA-rapport 'Het Nederlandse parlementaire stelsel', geeft hij te kennen dat enkele bezwaren zijnerzijds tegen het rapport na de rectificatie zijn verdwenen. Zijn belangrijkste bezwaar, dat het geen oplossing aangaf voor de overbelasting van de Kamerleden, is echter niet verdwenen, en zijn voorkeur blijft uitgaan naar een werkverdeling tussen Eerste en Tweede Kamer.

Ruller, H. van. De organisatie van het plaatselijk openbaar bestuur in een geïndustrialiseerd en verstedelijkt Nederland

In: Anti-Revolutionaire Staatskunde, 36(1966), p. 230-242

Het artikel is bedoeld om de discussie over het vraagstuk van het plaatselijk bestuur in de ARP op gang te doen komen. Na bespreking van enkele moderne ontwikkelingen, de overheidstaak en een overzicht van het huidige stelsel van bestuur, wordt een samenvatting gegeven in de vorm van een suggestie voor het Program van Actie 1967.

Samen verantwoordelijk; redevoeringen, gehouden op de buitengewone Deputatenvergadering van 15 juni 1968 in De Doelen te Rotterdam, door A. Veerman en B.W. Biesheuvel; en op het Partijconvent van 25 mei 1968 in het Jaarbeursgebouw te Utrecht, door A. Veerman. Den Haag, z.j.

Op deze Deputatenvergadering neemt Veerman het voorzitterschap van de partij over van Berghuis; Biesheuvel gaat in zijn rede in op het 'dagelijkse politieke bedrijf'. Op het Partijconvent werd een resolutie aangenomen n.a.v. het communiqué van de Groep van Achttien van 26 februari 1968. Deze resolutie zegt o.a. het ontstaan van de PPR te betreuren. Veermans rede is een toelichting op bedoelde resolutie.

Scholten, J.J.A. De taak, werkwijze en bevoegdheden van de commissie voor de verzoekschriften uit de beide kamers der Staten-Generaal

In: Anti-Revolutionaire Staatskunde, 37(1967), p. 113-126

Naar aanleiding van het artikel van Hagen over de ombudsman gaat Scholten in op de plaats van de commissies voor de verzoekschriften. Aan de hand van wat het rapport van de commissie-Belinfante zegt over de commissies, concludeert hij tenslotte dat de voorstanders van de ombudsman, de betekenis van de volksvertegenwoordiger en in het bijzonder van de commissies voor de verzoekschriften, onderschatten. Uitbreiding van de bevoegdheden van de commissies via wijziging van de enquêtewet, zal de bestaande leemten kunnen opvullen.

Scholten, J.N. ARP: sleutelpositie in proces van vernieuwing

In: Regelrycht, 5(1968), no.5(mei), p. 122-126

Scholten ziet de instelling van de Groep van Achttien als een positief iets, maar vindt het meedoen van de ARP in een 'voorhoede-combinatie' van PvdA, ARP, PPR, D'66 en eventueel PSP de voorkeur verdienen boven continuering van het werk van de Groep van Achttien. Hij ziet veel verwantschap tussen de ARP en de PPR. De voorhoede-combinatie zou de ARP aansporen haar identiteit waar te maken, terwijl de vorming van een CDU verslappend zou gaan werken. Biesheuvel als leider van die voorhoede zal z.i. goed zijn voor electoraal succes.

Stegeren, J.T. van. Een nieuwe koning in een nieuwe grondwet

In: Anti-Revolutionaire Staatskunde, 37(1967), p. 74-85

Schrijver wil een bijdrage leveren tot betere begripsbepaling van de verhouding tussen koning, regering en ministerraad en neemt daarbij als uitgangspunt het begrip 'koninklijk prerogatief'. Hij lanceert, aansluitend bij de realiteit van de huidige verhoudingen, enkele gedachten over plaats en functie van de koning in een nieuwe grondwet.

Taak en perspectief. Redevoeringen gehouden op de buitengewone Deputatenvergadering van 12 februari 1966 in Tivoli te Utrecht door W.P. Berghuis, B.W. Biesheuvel, B. Roolvink, A.B. Roosjen en G.N. Lammens. Den Haag, z.j.

De buitengewone Deputatenvergadering van 12 februari 1966 werd bijeengeroepen om de definitieve beslissing te nemen over de voorstellen tot een nieuw reglement voor de Kandidaatstelling en een nieuw reglement voor vaststelling van het Program van Actie. Berghuis heeft o.a. over het Structuurrapport van de KVP gesproken, Biesheuvel over 'Reformatie zij onze leuze', Roolvink over de noodzakelijke loonpolitiek en Roosjen roept op tot 'hou en trou aan de oude AR Partij'.

Terpstra, G.H. Vermogensaanwasdeling

In: Anti-Revolutionaire Staatskunde, 36(1966), p. 223-230

In dit artikel wordt een overzicht gegeven van hetgeen met vermogensaanwasdeling wordt bedoeld als bijdrage in de discussie, die op gang gebracht is door de verschijning in 1964 van het rapport 'Bezitsvorming door vermogensaanwasdeling' van de drie vakcentralen. De VAD kan volgens schrijver een belangrijke bijdrage leveren aan het scheppen van rechtvaardiger verhoudingen in de maatschappij.

Toekomst, De, in; redevoeringen gehouden op het Partijconvent van 15 oktober 1966 te Utrecht door W.P. Berghuis, B. Roolvink en I.A. Diepenhorst. Den Haag, z.j.

In deze bundel achtereenvolgens de openingsrede van het Partijconvent (gehouden op de dag na de Nacht van Schmelzer) door W.P. Berghuis, de rede van Roolvink over 'Het ontstaan van de kabinetscrisis' en minister Diepenhorsts rede over de 'Te beantwoorden uitdaging'. Berghuis spreekt zijn ongerustheid uit over hetgeen er de laatste dagen in de Nederlandse politiek is gebeurd; z.i. heeft er bij de KVP het één en ander ontbroken aan loyaliteit voor een kabinet waarvoor men mede verantwoordelijk is. Roolvink benadrukt dat er bij de ARP altijd de bereidheid heeft bestaan voor de oplossing van een aantal knelpunten in de samenleving de nodige middelen op tafel te leggen.

Uitvoering algemene bijstandswet; uitgave Anti-Revolutionaire Partijstichting, no.27. Den Haag, 1967

Deze nota is uitgebracht door een eind 1965 door het Centraal Comité ingestelde commissie, die tot taak had de knelpunten te onderzoeken die zich sinds de invoering van de Algemene Bijstandswet bij de toepassing ervan hadden voorgedaan. De Algemene Bijstandswet wordt door de commissie gezien als het 'sluitstuk' van het stelsel van sociale voorzieningen en mag daar dan ook niet los van worden gezien. Er wordt nader ingegaan op de noodzakelijke kosten van het bestaan, de invloed van de eigen middelen op de hoogte van de bijstand, de positie van de bejaarden die in tehuizen verblijven, gemeentelijke richtlijnen en de financiering van de wet.

Van spijststemmers tot KVP-radicalen; samengesteld door M. van Hulten; documentatie nr. 1. Utrecht, 1967

Een 'subjectieve' bloemlezing van de belangrijkste artikelen en documenten die betrekking hebben op de christen-radicalen. De documentatie is gegroepeerd rond de thema's: Spijtstemmers, werkgroep Christen-Radicalen, Groep van Achttien en de KVP-Radicalen. Daarna volgt een verzameling artikelen die de belangrijkste personen en ideeën typeren, alsmede het organisatieschema van de Christen-Radicalen.

Vanuit de radicaliteit van het evangelie; redevoering, gehouden op het Partijconvent van 21 oktober 1967 te Utrecht door W.P. Berghuis. Den Haag, z.j.

Berghuis is van mening dat de juiste politieke opstelling is: eerste bezien wat je taken zijn en daarna berekenen wat er van gerealiseerd kan en moet worden. Hij meent dan ook dat men, zoals men nu in christelijke kring met elkaar in gesprek is, van elkaar moet weten of men het met deze wijze van benadering eens is.

Een christelijke partij, met een program dat uiting geeft aan een radicaal evangelisch geïnspireerd beleid, heeft volgens Berghuis, duidelijk wèl bestaansrecht.

Verslag conferentie over het partijwezen in het Kurhaus te Scheveningen op 4 en 5 november 1966, georganiseerd door De Volkskrant. Z.pl., z.j.

Voorafgaande aan de discussie tijdens de conferentie, werden inleidingen gehouden door S.L. Mansholt en W.C.L. van der Grinten over de huidige partij-politieke situatie. In dit 'Verslag' de weergave van de discussie. De conferentie werd geopend en gesloten door de heer Grundmeijer, directielid van De Volkskrant.

Vietnam; nota opgesteld door een subcommissie ten behoeve van de Buitenlandse Commissie van het College van Advies van de ARP

In: Anti-Revolutionaire Staatskunde, 36(1966), p. 10-36

De nota behandelt eerst de afzonderlijke componenten waaruit het Vietnamconflict is samengesteld, aan het slot worden de verschillende delen in hun onderlinge samenhang bezien en ten slotte worden enkele suggesties gedaan die tot een mogelijke oplossing van het conflict zouden kunnen leiden. De nota ziet de oplossing vooral in een compromis.

Vries, J.P. de. Radicalisme (met name van de christen-radicalen) en zijn ideologische achtergronden

In: Partij en politiek; een overzicht van enkele politieke stromingen en het kader waarin zij opereren; p. 47-60. Groningen, 1975

Het christen-radicalen denken stoelt, aldus De Vries, op de wortel van het 'dopers wangeloof'. Het dopers (of spiritualistisch) denken is 'in feite een heidense infectie in het christendom'. In de 20ste eeuw is het 'verband tussen dwaling in de kerk en verval in de politiek' duidelijk. De Vries laat aan de hand van enkele thema's van de christen-radicalen het verband met de besproken doperse achtergronden zien. Hij noemt de afwijzing van de christelijke politiek, het verlangen naar open partijvorming en de gezagskwestie, alsmede het elitaire karakter: zichzelf aanduiden als voorhoede-partij.

Warnaar Jzn., A. Vietnam

In: Anti-Revolutionaire Staatskunde, 36(1966), p. 100-102

In een reactie op het gelijknamig rapport van de buitenlandse commissie van het College van Advies van de ARP, zegt de schrijver de conclusies van het rapport niet alleen niet juist, maar eerder gevaarlijk te vinden. Dit wordt volgens hem veroorzaakt door het feit dat men de doelstellingen en de sinds 1945 door de communisten gevoerde politiek niet voldoende onderkent.

Weg, Een andere. Redevoeringen, gehouden op de Deputatenvergadering van 14 januari 1967 in Tivoli in Utrecht, door W.P. Berghuis, J. Zijlstra, B.W. Biesheuvel e.a. Den Haag, z.j.

Berghuis kondigt deze Deputatenvergadering aan als de officiële start van de verkiezingscampagne. Het Program van Actie wordt tijdens deze vergadering vastgesteld. De toevoeging 'Evangelische Volkspartij' aan ARP is volgens Berghuis 'geen clandestiene verdoezeling', maar een belijdenis van het feit dat er maar één fundament is, waarop de AR-politiek gebouwd kan worden: Jezus Christus. Biesheuvel gaat in op het begrip 'harmonische samenleving', dat centraal staat in het verkiezingsprogramma.

Wilde, J.P.I. van der. Een impasse in de ontwikkeling naar een volwassen samenleving; de politiek een thermometer

In: Anti-Revolutionaire Staatskunde, 37(1967), p. 244-258

Schrijver signaleert twee hoofdrichtingen in de gedachtenvorming over de doorbreking van de huidige politiek-organisatorische impasse: de neiging tot een meer pragmatische aanpak en het verlangen naar radicalisering naar links. Voor wat de ARP betreft hecht hij veel belang aan het artikel 'Over christelijke politiek en christelijke partijvorming'. Indien echter het evangelie voor de vernieuwing van de samenleving en daardoor van de politieke verhoudingen geen inspiratiebron meer kan zijn, dan hebben wij ons, aldus de schrijver, in het evangelie vergist.

Zuthem, H.J. van. Democratisering van het bedrijfsleven

In: Christen-Radicaal, p. 164-175

Schrijver verstaat onder democrativering van het bedrijfsleven het op een dusdanige manier betrekken van de belanghebbenden bij de besluitvorming/meningsvorming, dat hun wensen in de genomen besluiten en geformuleerde standpunten tot uiting komen. Hij noemt concreet de volgens hem noodzakelijk geachte veranderingen en de condities waaronder deze moeten worden ingevoerd.

Zuthem, H.J. van. Het eerste christelijk sociaal congres en het sociale vraagstuk van onze tijd

In: Anti-Revolutionaire Staatskunde, 36(1966), p. 291-300

Ondanks de goede dingen die het eerste christelijk sociaal congres van 1891 heeft gedaan (de visie die daar werd gebracht over de oorzaken van de armoede is in haar essentie nog steeds actueel) heeft het congres toch ernstige tekortkomingen vertoond. Men is toen bijvoorbeeld geheel voorbij-

gegaan aan het verschijnsel dat christelijke normen als barmhartigheid en verantwoordelijkheid werden gebonden aan de positie van de ondernemer. De huidige crisis in machts- en gezagsverhoudingen binnen de onderneming, vindt zijn diepste oorzaak in het eerste christelijk sociaal congres.

Zuthem, H.J. van. Gezag en menselijke verantwoordelijkheid horen bij elkaar
In: Anti-Revolutionaire Staatskunde, 38(1968), p. 126-130

Van Zuthem gaat nader in op de in het artikel 'Over christelijke politiek en christelijke partijvorming' gedane uitspraken over gezag. De auteurs van dat artikel hebben gesteld dat gezag geen goddelijke oorsprong heeft omdat het een kenmerk is van relaties tussen mensen en groepen, hetgeen nogal wat verzet heeft opgeroepen. Na te zijn ingegaan op het begrip 'gezag', concludeert Bosch, één van de auteurs, in een reactie op het artikel van Van Zuthem, dat gezag en menselijke verantwoordelijkheid bij elkaar horen en dat verantwoordelijkheid in de eerste plaats tegenover God geldt.